

Starí rodičia – akí sú, môžu byť a akí by byť nemali

Stará mama, starká, starký, deduško, dedko, dedo, babička, babi, starkí..... to všetko sú synonymá ozývajúce sa v našej pamäti aj dlho potom, keď nemáme možnosť sa s nimi často stretnúť, ba aj vtedy, keď tých našich starých rodičov už dávno povolal čas... Vybaví sa nám obraz konkrétnej tváre, mihne sa spomienka na typické slová, hlas alebo vôňu, vynorí sa predstava mnohých zážitkov, spoločne prežitých chvíľ... Aké sú tie vaše? V čom tkvie to tajomstvo ich životného vkladu do osudov potomkov ich potomkov, svojich vnúčat?

V rámci **rodinnej štruktúry**, ktorá je prirodzeným biologickým i sociálno-psychologickým, dieťa sa rodí zo vzťahu svojho otca a matky a získava väzby nielen k svojej , ale súčasne aj . V nich sa narodili a vyrastali jeho rodičia ako deti. Je zaujímavé nazrieť do detstva svojich rodičov a poznať, akými deťmi boli svojim rodičom. Rodový reťazec aj tu pokračoval vo väzbe na starých rodičov týchto kedysi detí a dnes už dospelých jedincov, ktorí privádzajú na svet už svojich potomkov. A mohli by sme takto pokračovať **reťazcom od jednej generácie k druhej**. V jednom storočí ľudskej histórie sa mohli vystriedať približne tri či štyri generácie a vždy by sa objavil tento istý vývojový vzorec: že pred rodičmi boli iní rodičia a znovu ich rodičia, a že každá mladá generácia takto získavala pri narodení aj svojich prarodičov. Aký však má toto **opakované striedanie generácií detí, rodičov, prarodičov či prastarých a praprarodičov** atď.? Čo sa pokúsila príroda svojím životným a genealogickým cyklom zabezpečiť pre ľudský rod?

Pravdepodobne, ak sa práve ocitáte na prahu svojej novej životnej úlohy a vášmu synovi či dcére sa teraz narodilo alebo má narodiť dieťaťko, ako nastávajúca stará mama či starý otec sa nezamýšľate nad touto otázkou. Možno vás skôr zaujíma, **aké to vaše vnúčatko bude a ako sa mu bude dariť na tomto svete a čo môžete preň urobiť**, prípadne ako by ste mohli pomôcť jeho rodičom.

Radi by sme vašu pozornosť upriamili aj na ďalšie okolnosti, ktoré môžu byť pre vás, starých rodičov v súvislosti s vašou rolou (a možno v budúcnosti aj ďalších budúcich starých rodičov) zaujímavé.

Prvou okolnosťou je vytvorenie predpokladu pre variabilnejšie vzťahy dieťaťa v rámci svojej širšej rodiny. **Rodičia sú nositelia výchovy a starostlivosti o dieťa, sú**

zodpovední za jeho vývin a zdravý telesný a psychický rast. Starí rodičia predstavujú ďalšiu voľbu. Svojím vzťahom k dieťaťu môžu užitočne dopĺňať a obohacovať existujúce vzťahy dieťaťa s rodičmi, poskytovať širšie možnosti dieťaťu, rodičom i sebe, lepšiu rovnováhu, keď sú rodičia dieťaťa nezrelí, aby dokázali prevziať na seba svoje rodičovské povinnosti, alebo ak z iných dôvodov nedokážu, či nemôžu dieťaťu zabezpečiť primeranú starostlivosť, starí rodičia sa stávajú jedinečnou alternatívou pre prežitie dieťaťa, akoby príroda chcela **nahradiť niektoré straty**. Je menej pravdepodobné, že by zlyhal aj tento poistný princíp a o dieťa by sa nepostaral aspoň jeden prarodičovský pár. Ale aj to sa stáva. Mnohé **deti, ktorých sa napríklad ich rodičia zriekli**, prichádzajú aj o zázemie svojich prarodičov a neprestávajú po ňom túžiť.

Väzbu môže narušiť **rozvod rodičov** alebo prarodičov, **konflikty medzi rodinami, choroby, pobyt v inej krajine, úmrtie alebo iné okolnosti**. Veľkým rizikom je, ak sa takáto väzba vôbec neutvorí a príčin môže byť hneď viac: starí rodičia nemusia akceptovať svoje dieťa v role dospelého, neakceptujú partnera svojho dieťaťa, môžu odmietať i samotné vnúčatko alebo mať voči nemu predsudky. Ak sa cítia mladí a prežívajú svoj život podľa svojich predstáv, môže ich zaskočiť nová okolnosť, že sa majú stať prarodičmi. Pocit mladosti a zmarenia plánov posilňuje odmietanie úlohy prarodiča, prarodič sa správa tak, akoby ho prarodičovstvo nezaujímalo alebo sa ho netýkalo. Ukazuje sa, že akási prírodná rezerva prarodičov vznikla pre dieťa ako akési jeho existencie pre podporu a harmonizáciu jeho života. Zdá sa teda, že prarodičia môžu mať pre dieťa nezastupiteľné miesto, ktoré sa alebo vytvorí alebo nenaplní.

Podme sa pozrieť na variant, pri ktorom sú rodičia na svojom mieste v rodine ako **fungujúci starí rodičia**. Spoločne s deťmi a vnúčatami ich bude **spájať** kombinácia niektorých dedičných biologických znakov (napr. fyzická podoba, genetické dispozície určitých schopností a prejavov – napr. nadanie pre niečo, pohybové schopnosti, temperament). Tieto znaky sa môžu uplatňovať a podporovať pri ich využívaní a overovaní v živote. Napríklad môže ísť o možnosť rozvíjať talent na reči alebo hudobný sluch, priestorovú predstavivosť a iné. Tiež preto sa v niektorých rodinách uplatňovali jej členovia podobným spôsobom: tak boli učiteľské rodiny, obchodnícke rodiny alebo rodiny, kde prekvitalo remeslo, ktoré sa odovzdávalo z otca na syna alebo z deda na vnuka. Deti **v rodinných systémoch preberajú od svojich rodičov i prarodičov** vďaka procesu učenia aj množstvo poznatkov, hodnôt, získavajú početné zručnosti a ako sa správať, čo si myslieť, čo môžu očakávať, ako hodnotiť isté javy, ako ich vnímať, na ktoré reagovať,

na ktoré nie, ako a kedy reagovať a podobne. Často ide o automatické nadobúdanie týchto prejavov, ktoré starí rodičia spoločne s rodičmi dieťaťa prirodzene získali. Modely môžu podporovať rozvoj dieťaťa v niektorých oblastiach alebo ho, naopak, aj obmedzovať. Niektoré prejavy správania dieťaťa sa rýchlejšie vytvoria, keď celý proces učenia **podporujú tak rodičia, ako aj prarodičia a nenastáva medzi nimi rozpor** alebo priam konfliktnosť niektorých podnetov, ak rodičia vyžadujú od dieťaťa niečo a starí rodičia niečo opačné, môžu spôsobovať chaos a zbrzdzenie vývinu niektorých prejavov. Táto okolnosť sa často v rodinnej výchove vyskytuje aj vtedy, ak si ju dospelí v rodine neuvedomujú. Od vás, ako príslušníkov staršej generácie, sa očakáva najmä **podporná úloha popri výchove rodičov**. Vyžaduje novým spôsobom **uplatniť svoje bohaté skúsenosti a vedomosti, ako základ nadobudnutej múdrosti**. Ak budete z tejto pozície nazerať na **svoj možný vplyv na vnúčence**, odporúčam vám tiež zamyslieť sa nad spôsobom, ako ovplyvňujú tieto deti ich rodičia. Týka sa to nielen výchovného štýlu a pravidiel (či sú rodičia prísni a autoritárski alebo skôr otvorení a demokratickí a pripúšťajú zmeny), ale tiež všetkých hodnôt a výchovných tém.

Podľa časopisu Dieťa 3/2001

Autor: PhDr. Hana Štibranyová